

Első formájában – a *Commission internationale pour l'histoire des Assemblées d'états-ként* – a Nemzetközi Bizottságot két történész, a belga Émile Lousse (1905–1986) és a francia François Oliver-Martin (1897–1952) ötlete volt. Oliver-Martin, aki a Sorbonne jogtörténész-professzora és az *Institute de France* elnöke volt, először a Varsóban 1933-ban megrendezett Történettudományok Nemzetközi Kongresszusán terjesztette elő az ötletét. A javaslatot elfogadták, és két évvel később megalakult a Nemzetközi Bizottság. Formálisan a Történettudományok Bizottságának 1936-os gyűlésén ismerték el a bizottság *commission extérieure-jeként*. Általában ezzel az időponttal jelölik az új testület létrejöttét. Első gyűlését még ezévben tartotta Lausanne-ban, együtt egy másik testülettel, a francia *Société de l'histoire du droit-val* (mellyel elszórva a későbbiekben is tartott közös konferenciákat mintegy negyven évig). Az első független konferenciára 1937-ben Párizsban került sor, és egy évvel később létrejött egy kis hivatal is, mely egy elnökből, egy alelnökből és egy titkárból állt.

Az első elnök a francia középkor-kutató Alfred Coville (1860–1942) volt. Az *École des chartes* hallgatójaként a tizennegyedik századbeli normand államok témájában írta diplomamunkáját. 1938-ra a szakmai pályáját az Oktatási Minisztérium első harcvonalába, valamint számos testület és egyesület – így a *Société de l'histoire de France* – elnökségéig vezetett. Az alelnök az olasz szenátor Pier-Silvero Leicht (1874–1956) volt, a Friuli parlamentek szakértője, aki úttörő szerepet játszott az olasz félsziget parlamentjei iratainak szerkesztésében. Úgy tűnik, François Oliver-Martin nem kívánt tisztséget viselni, és az új hivatal legaktívabb tagja a titkár, Émile Lousse lett. Lousse a Louvain-i Egyetem fiatal professzora volt, ahol később egy olyan kutatóintézetet hozott létre, amely központjául szolgált a Bizottság belga szekciójának, a *Ancien Pays et assembles d'états/Standen en Landen-ek*.

A Bizottság korai tagjai között szerepelt Helen Cam és Frederick Powicke, a két angol parlamentarizmus-történész, Georges de Lagarde, *William of Ockam* szakértője; a magyar Malyusz Elemér, a német Heinrich Sproemberg és a lengyel Karol Gorski. Lousse a Bizottság publikációit egy tanulmányorozatban indította útnak, amely kezdetben konferencia-jegyzőkönyveket tartalmazott. A II. világháború megszakította a Bizottság munkáját és elvágtá egymástól tagjait. Lousse-nak sikerült a *Tanulmányok-sorozat* életben tartania azáltal, hogy az elfoglalt Belgiumban monográfiákat közölt. Ezek egyike az ő saját megteremtő munkája a *La société d'ancien regime; organisation et représentation corporatives* volt, amelynek első kötete (második már nem jelent meg) 1943-ban látott napvilágot és 1952-ben szerkesztették újra. Lousse része a Bizottság munkájában háromszoros volt. Támadta Stubbok befolyását a parlamentarizmus-történetre Nagy-Britanniában és az európai kontinensen. Küzdött azért, hogy újra felélénkítse a

Rogister, John:*

International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions

A KÉPVISELETI ÉS PARLAMENTÁRIS INTÉZMÉNYEK TÖRTÉNETÉNEK NEMZETKÖZI BIZOTTSÁGA

1933–2003

kutatást a francia forradalom-előtti kontinentális képviseleti formákról a társadalmi környezetükben, amelyben működtek. Végül, mert hitt abban, hogy az ilyen gyűlések eredete közös társadalmi impulzusokban keresendő, bízta kollégáit hogy alkalmazzanak összehasonlító megközelítést. A forradalom előtti társadalmak közösségi természetére fektetett hangsúlyt kevésbé fogadták népszerűen a II. világháború után, bár érveinek ereje, melyeket egy 1981-ben befejezett szövegben gyűjtött össze, vitathatatlan.

A háború után a Bizottság tagjai 1950-ben Párizsban gyűltek össze újra Oliver-Martin kezdeményezésére. Coville a háború során életét veszítette, de Leicht továbbra is életben volt. Formálisan Helen Cam (1885–1968) személyét választották elnöknek. Helen Cam, aki a University of London-on szerzett fokozatot, az Atlanti óceán mindkét partján tanított, megválasztása idején pedig a Harvardon bírt katedrával. Ő publikálta a *Szabadságok és Közösségek a Középkori Angliában* című munkát (1944). Lousse titkárként folytatta a munkáját és jó kapcsolata volt a belga kiadókkal. Sajnálatos módon a Vasfüggöny számos kapcsolatot elszakított Közép- és Kelet-Európával. A román tudós, George I. Bratianu el tudott juttatni egy anyagot, amely a párizsi konferencia irataival együtt jelenhetett meg, de ekkorra ő már háziőrizetben volt, később pedig bebörtönözték Shiget-en, ahol embertelen fogvatartói 1953-ban a halálát okozták. Szintén fennmaradt némi kapcsolat Sproemberggel, Gorskival, Malyusszal és később Bónis Györggyel Magyarországon. Nyugaton újoncok léptek a Bizottságba: Carlo Guido Mor és Antonio Marongiu Olaszországban, H. G. Koenigsberger Angliában valamint W. F. Church és J. Russel Major az Egyesült Államokban, ahol hamarosan egy virágzó szekció alakult.

Talán az 1950-ben, Párizsban bekövetkezett legfontosabb változás egy második cím elfogadása volt a Bizottság számára. Megtartva eredeti nevét, a Bizottság felvette a Képviselői és Parlamentáris Intézmények

Történetének Nemzetközi Bizottsága nevet is Helen Cam javaslatára. A névadás célja az volt, hogy lehetővé tegyék a bizottság számára az angol parlamentről szóló tanulmányok befogadását és hogy kronológiailag túlterjeszkedhessen az *ancien regime*-ek európai eltűnésének időszakánál. Az ilyen irányú kiterjesztés látszólag összeillett a Bizottság növekedésével: 1950-ben tíz állam képviseltette magát; amikor a Bizottság Rómában 1955-ben összeült, már tizenhét állam, mintegy negyven tudóst tömörítve jelent meg. Újabb tíz év múlva, mikor a Bizottság Bécsben ülte harmincadik évfordulóját, 290 tudós tagságával számolt 32 országból. 1950-ben kincstárosi tisztséget hívtak életre, így a Bizottság szerény díjat szedhetett a tagjaitól. 1955-től Lousse munkáját segédtitkárként segítette H. G. Koenigsberger. Abban az évben két alelnöki tisztség született, így számuk elérte a tizet.

1960-ban Stockholmban Lousse elnök lett (Helen Cam tiszteletbeli elnöki címet kapott), H. G. Koenigsbergerrel titkárként. A bizottság tovább virágzott ebben az időszakban, minthogy a gyönyörűen kivitelezett *Tanulmányok* rendszeresen megjelent. Amikor Lousse tíz évvel később otthagya hivatalát, őt az olasz Antonio Marongiu (1902–1980) követte. Marongiu a Szardíniai parlamentek szakértője volt, bár érdeklődési köre széles körben kiterjedt az európai történelemre és politikaelméletre. Pisában, később Rómában adott elő, és elnöksége alatt az olasz szekció méretében és vizsgálódási körébe egyaránt gyarapodott. Bizonyos értelemben azonban tízesztendő elnöksége egybeesett a Bizottság gyengülésének periódusával. Lousse és az új kincstáros, Herman van Nuffel volt továbbra is felelős a publikációkért, de Lousse kiadói elszegényedtek. Az UNESCO és az egyetemek juttatásai már nem voltak elegendők. 1977-ben Publikációs Igazgatót neveztek ki, hogy orvosolja a Bizottság tehetetlenségét a konferenciaanyagok kiadása tekintetében.

H. G. Koenigsberger (1918–) elnöksége alatt – akit Bukarestben választottak meg 1980-ban, öt évre (a San Franciscóban 1977-ben elfogadott új alapszabály szerint) – tudták csak megoldani a publikációk problémáját. Egy angol kiadó azt javasolta, hogy a cikkek és konferenciaanyagok angol, francia és német nyelvű kiadására jelenjen meg egy féléves folyóirat *Parlamentek, Rendek és Képviselő/Parlements, États et Représentation* címmel.

1981-ben szerkesztőségem alatt indult meg a folyóirat és folytatta a küzdelmet három későbbi szerkesztő irányításával és egy új kiadóval. Ma éves, kemény kötésű kiadványként jelenik meg.

Csakúgy, mint Helen Cam, Koenigsberger is éppúgy tanított az Egyesült Államokban, mint Nagy-Britanniában, ahol Nottinghamban, később Londonban kapott katedrát. A szicíliai parlamentekről és a déli államok rendjeiről írt munkája alapozta meg elismertségét, és hosszú évekre csatlakozott a Bizottsághoz. Elnöksége alatt a Bizottság meggyökerezett az évente tartott konferenciák gyakorlatát, amely az ő utódjának,

Salvo Mastellone (1920–) idején is fennmaradt. Mastellone-t Stuttgartban 1985-ben választották meg. A Firenzei Egyetemen a központban, ekkor már a szerkesztője volt az *Il pensiero politico*-nak. Saját munkája az európai politikai gondolkodás széles területét átfogta. Ő határozta meg a Bizottság profilját, amikor a *Parlamentek, Estatok és Képviselő*, mint a terület vezető folyóirata kezdett megjelenni. Az éves gyűlések lehetővé tették, hogy egyes különleges eseményeket megünnepelhessenek: az 1688-as forradalomra Durhamban és Londonban emlékeztek, az 1789-es forradalomra Párizsban.

Ha a Bizottság meg is oldotta a publikációinak kérdését, szembesült más, sokkal makacsabb problémákkal. A tagság létszáma Mastellone elnöksége idején tetőzött, azonban hanyatlásnak indult. Egyes nemzeti szekciók halódtak. Gazdasági irányok, változások a történelmi divatban, és – meg kell jegyeznünk – „bizonyos kisebb helyi nehézségek” egyaránt hozzájárultak e helyzethez. És talán az is, hogy a Bizottság elvesztette céltudatát.

Ez volt első két elnökségi periódusom háttere, amikor Mastellone-t felváltottam Madridban, 1990-ben. 1941-ben születtem. Megválasztásom idején vendégkatedrám volt a III. Montpellier-i Egyetemen. Néhány kezdeti nehézség ellenére az új igazgatóság képes volt stabilizálni a taglétszámot. Új szekciók születtek és a régebbiek közül egynéhány újraéledt. A pénzügyi helyzetet ép talapzatra helyezték egy új, elkötelezett kincstáros, Jacek Jedruch személyével, akitől tragikus halála után felesége, Eva vette át a feladatot. Felállítottam egy alapszabályreform-bizottságot, amely még idejében új alapszabályt alkotott, hogy azt 1995-ben Montrealban elfogadhassák. A cél az volt, hogy biztosítsuk a tagok nagyobb szerepét az Igazgatóság megválasztásában. Új, fiatalabb kollégákat toboroztunk az Igazgatóságba. Úgy éreztem, a leghasznosabb hozzájárulás részéről az, ha minden szabadidőmet, amelyet durhami egyetemi elfoglaltságaim engedtek, a tagok toborzására, konferenciák tervezésére és szervezésére, cikkek gyűjtésére, és céljaink újra-megerősítésére fordítom, miképp a folyóirat borítóján is áll: „támogatni a kutatást a képviselő és a parlamentáris intézmények eredetéről és fejlődéséről a világon mindenütt, minden időben.” A Bizottság „a képviselő politikai elméletével és intézményi gyakorlatával éppúgy foglalkozik, mint a parlamentek és nemzetgyűlések belső szervezetével és politikai hátterével. Elnökségem idején (1990–1999) a szovjet rendszerek összeomlása, az európai régiók és föderalizmus növekvő hangsúlya katalizálták a Bizottság tevékenységét, miként azt a Varsóban (1991), Budapesten (1994) és Bilbaóban (1997) tartott konferenciák is szemléltették. Egy Marongiu tiszteletére Camerinóban (1993) tartott konferencia rámutatott, mennyit köszönhet a Bizottság alapító atyjainak és azok közbenső utódainak. Ugyanakkor megnövekedve vettek részt a konferenciái témák között az új megközelítések, például a prosopográfia.

1999-ben Pauban Wilhelm Brauner (1943–) lett az elnök. Brauner a *Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte* szerkesztője (érdekes, hogy az utolsó három elnök mind szerkesztett folyóiratokat). A Bécsi Egyetem Jogi Karának professzoraként a magánjognak és az alkotmányjognak, valamint a kortárs intézményeknek a szakértője. Emellett az osztrák parlament elnökeként és az Emberi Jogok EU-konvenciójának tagjaként is szolgált.

A Bizottság folytatta terjeszkedését Közép- és Kelet-Európa (és egy nem hivatalos nanjingi konferenciával Kína) irányában, ugyanolyan módon, talán, ahogy a *Parlamentek, Estate-ok és Képviselői* korábbi szerkesztői kiterjesztették a folyóirat tárgykörét a saját vizsgálódási területükre: a francia történelemre akkor, amikor én voltam a szerkesztő (1981–1990), a spanyolra I. A. A. Thompsonnal (1990–1995), a skandinávra és a lengyelre Anthony Uptonnal (1995–2001), és talán a Szent Római Birodalomra Henry Cohnnal (2002-től).

Sajnálatos módon a bizottsági tanulmányok területén akadnak bizonyos tudományos testületek, amelyek hatáskör nélkül működnek, különösen a szövegek megjelenítése terén, pedig az együttműködésben mindenki érdekelt. Szerencsére a Bizottság társult egy projekthez, amely elkészíti az összes európai állam alkotmányának angol fordítását. A mi tiszteletreméltó *Tanulmányok-sorozatunk*, amely úgy tűnt, bizonyos szinten megkezdte, elérte a tizennyolcadik számot, ahogy a folyóirat közelít fennállásának huszonharmadik évéhez. A Bizottság létrejöttének e hetvenedik évfordulóján elég, ha egy pillantást vetünk a barcelonai konferencia programjára, hogy lássuk a Bizottság tevékenységi körét és jelenlétének folyamatos erejét.

Fordította: Kovács András

* Az Institute de France levelező tagja, a Képviselői és Parlamentáris Intézmények Történetének Nemzetközi Bizottsága/Commission internationale pour l'Histoire des Assemblées d'états tiszteletbeli elnöke.

2002. január 7-én ünnepelte 60. születésnapját a grazi Karl-Franzens-Universität jogi karának dékánja, a jogtörténész *Gernot Kocher*. A professzor életútja és tudományos tevékenysége évtizedek óta összefonódott a grazi jogi karral, amelynek 1966 óta oktatója; az osztrák jogtörténelmi intézet élén 1988 óta áll. Kutatómunkájának középpontjában a jogi szimbolika vizsgálata áll, amely terület módszertanában úttörő eredményeket ért el. Eredményei számos cikkben és önálló monográfiában öltöttek testet. A Kocher tiszteletére kiadott emlékkötet jelentőségét növeli az ünnepelt immár évtizede ápolta szakmai kapcsolata a Pécsi Tudományegyetem Jogtörténelmi Tanácskével. A két kar közötti kapcsolat elmélyítésében szerzett érdemeit 1995-ben pécsi díszdoktorátussal honorálták.

A pálcá (jogar, bot) különböző formái az antikvitástól egészen máig jogi és hatalmi szimbólumként funkcionáltak. *Louis Carlen* tanulmányában (*Rechtsstäbe in Rom*)¹ azt mutatja be, kik hordtak ilyen karakterű pálcát Róma városában az ókortól napjainkig. A pogány Rómában különböző istenek jelentek meg az ábrázolásokon pálcával, ami hatalmukat és magasságos voltukat jelezte. A főpapok szintén rendelkeztek pálcával. A források szerint az uralkodói jogar legkésőbb a 3. században a császári felségjelvények közé tartozott, amelyet régészeti leletek is alátámasztanak. Fontos hatalmi szimbólum volt a vörös kötéllal összefonott fasces, amelyet a liktorok bal vállukon átvette hordtak, amikor hivatalnokok előtt haladva utat nyitottak nekik a tömegben keresztül. A különböző pálcák a jogi aktusok során is jelentős szereppel bírtak, így különösen a rei vindicatio és a manumissio esetében. A botok, jogarok Róma keresztény fővárossá válásával is megtartották szimbolikus szerepüket a pápai és püspöki hatalom és iurisdictio jeleként.

Gernot Kocher 60. születésnapja alkalmából kiadott ünnepi kötetről

FESTSCHRIFT FÜR GERNOT KOCHER
ZUM 60. GEBURTSTAG

HERAUSGEGEBEN VON HELFRIED VALENTINITSCH
UND MARKUS STEPPAN
LEYKAM, (GRAZ 2002. 396 P.).

Az 1970-es évek óta a szakmai és közbeszédben egyaránt jelen lévő, globális probléma történetét, elméletét dolgozza fel kritikus megjegyzések kíséretében *Kurt Eber Die Grenzen des Wachstums*² című írásában. A Római Klub által 1973-ban kiadott, a növekedés határait feszegető jelentés alapétele volt, hogy a materiális növekedés bolygónkon nem lehet örök, végtelen; ezt azóta a 2001-es genfi globalizációs csúcspont és az Európai Unió „poszt-Nizza folyamatnak” nevezett bővítési előkészületei újból időszerűvé tették. Választ találni a globalizáció által felvetett kérdésekre elsődlegesen a gazdaságilag fejlett nemzetek feladata, hiszen éppen ezek gerjesztették a növekedési szindrómát és ma is legfőbb haszonélvezői ennek. A valódi szolidaritás nem csak ma élő embertársaink iránt jelent felelősséget és kötelezéseket, hanem az Európai Unió alapjogairól szóló charta értelmében a jövő generációkkal szemben is.

A férfiak és nők közti különbségek jogi szabályozásban való megjelenését vizsgálja a kora újkori kodifikációs törekvések örökléssel kapcsolatos szabályai tükrében *Ursula Flossmann* (*Zur Ordnung der Geschlechter*